

An institute of manuscripts of the National library of Ukraine is the name of V. I. Vernadskogo F. 66. Ivan Luchickiy

7. Spr. 263. Letter of I. Luchickomu s pros'boy prochest' lekcii in pol'zu obschestva vzaimnogo vspomoschestvovaniya uchashchim I uchivshim of evreyam gramme. Ekaterinoslava. 90th gg. XIX in., 1 ark.

8. Spr. 322. I. Luchickomu. At by the izbranii member of obschestv, uchastii in sbore sredstv I uvekovichenii of pamyatnykh DATS. 23 dekabrya 1884–24 yanvary 1918 gg., 8 ark.

9. Spr. 321. I. Luchickomu. Letter of s blagodarnost'yu after pročitannye lekcii, denezhnye vnosy, uvedomlenie at izbranii in chleny komissii to the vspomoschestvovaniya students of universiteta sv. Vladimir. 13 marta 1895–20 noyabrya 1900 grammes., 4 ark.

10. Spr. 319. Kievskie of obschestva gramotnosti, blagotvoritel'noe I obschestvo sodeystviya initial obrazovaniyu of I. Luchickomu at uchastii in rabote obschestv, oh sbore sredstv, postroyki «Folk at» home I rasshirenii of «Narodnoy of auditorii». Yanvar' 1900 grammes.–21 maya 1909 grammes., 6 ark.

11. Spr. 295-299. Letter, sobscheniya of I. Luchickomu here Zolotonoshskoy of zemskoy upravu on the occasion of stroitel'stva on khutore of Kavrayskom of zemskogo of folk school, finansiruemogo of Luchickim, I oh finansovom of sostoyanii school of derevni of Troickoy. 10 iyunya 1887 grammes., 1 dekabrya 1897 grammes., 16 marta 1899 grammes., 24 oktyabrya-15 noyabrya 1900 grammes., 14 ark.

12. Spr. 309. Priglasenie I. Luchickomu floor by the member of blagotvoritel'nogo obschestva. 11 avgusta 1896 grammes., 1 ark.

13. Spr. 242. Priglasenie Luchickomu on uchastie in zasedanie komiteta for sooruzheniyu pamyatnika of T. G. Shevchenko I on sobranie predvybornoe. 29 sentyabrya 1908 grammes., 2 ark.

14. Spr. 269. Letter of I. Luchickomu here komiteta of Poltavskoy of obschestvennoy biblioteki s

pros'boy prinyat' uchastie in chtenii publichnykh lekcii I blagodarnost'yu after uchastie. 26 fevralya 1899 grammes., 2 ark.

15. Spr. 210. Programmy of publichnykh lekcii chitamykh of I. V. Luchickim 1900-ye gg. XIX in., 9 ark.

16. Spr. 212. I. Luchickomu. A request is vyslat' text of publichnoy lekcii oh krest'yanskoy reforme for prochteniya s blagotvoritel'noy cel'yu in a gramme. Shpole. 25 fevralya 1914 grammes., 1 ark.

F.III. Complex fund of «Correspondence». Collection of letters of prominent figures of science, culture and formation of XVII–XX st.

17. Spr. 15265. I. Luchickomu. A letter of 19 maya is 1900 grammes., 1 ark.

18. Spr. 8142. V. Khizhnyakov I. Luchickomu. A letter of 28 marta is 1905 grammes. iz of Chernigova in Kiev, 1 ark.

19. Spr. 15725. Obschestvo to the vspomoschestvovaniya students of imperatorskogo universiteta of Sv. Vladimir of k I. Luchickomu. A letter of 13 sentyabrya is 1900 grammes. iz of Kiev, 1 ark.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

МАТРОС Ольга Олександрівна – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: вивчення педагогічного досвіду персоналії у кінці XIX – на початку XX століття, аналіз історико-педагогічного знання у кінці XIX – на початку XX століття.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

MATROS Olha Oleksandrivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Lecturer of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: studying of teaching experience of individualities in the late XIX – early XX century, the analysis of historical and pedagogical knowledge in the late XIX – early XX century.

УДК 678. 98. 43.

НИЧ ОКСАНА БОГДАНІВНА –

кандидат педагогічних наук,

асистент кафедри іноземних мов

Прикарпатського національного університету

імені Василя Стефаника

e-mail: oksana_nych@mail.ru

БАТЬКІВСЬКА ПРОСВІТА ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ США

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Історіографія наукових досліджень з проблем сімейного виховання та батьківської просвіти в США свідчить про її довготривалий шлях, якому

притаманна певна поетапність, оскільки вона постійно інформувала батьків про їхні обов'язки, поширювала теоретичні знання у середовищі родин діаспоритів не лише із числа наших співвітчизників, а й корінного

населення, збагачуючи їх зазвичай новими дослідженнями й досвідом роботи з дітьми. Відповідно важливість її впливу на педагогізацію соціуму на всіх етапах історичного поступу країни убачаємо в інтенсивному розвитку її теорії і практики. Батьківська просвіта в США вперше стала об'єктом глибокого конструктивно-критичного аналізу наприкінці кінці XVIII – до кінця 60-х років XIX сторіччя. Умовно ці роки відносимо до першого етапу, відповідно її другий етап – це період зміни педагогічної свідомості американців під впливом дії різних соціокультурних, суспільно-політичних і освітніх чинників, а не лише активізації ставлення батьків до виховання дітей. На другому етапі – після 60-тих років XIX і до середини XX століття започатковується ціла низка наукових розробок окресленої проблеми. Друга половина XIX – перша половина XX сторіччя – час буржуазно-феміністичного руху у США, а також започаткування професійного навчання підготовки жінок до материнства.

Третій етап (друга половина XX – початок XXI ст.) став результатом довгого процесу розвитку батьківської просвіти у США, значно розширивши сфери впливу і збагативши свій зміст соціально-педагогічним напрямом діяльності: передбачалось навчання батьків методиці використання їхніх виховних здібностей; оволодіння навичками моделювання сімейного оточення з метою залучення дітей до активної різноманітної діяльності; повідомлення фахових знань задля підтримки дітей із малозабезпечених сімей; корекції поведінки проблемних дітей і підлітків із багатодітних родин; усунення соціальних проблем шляхом захисту прав кожної дитини та ін.

На IV – сучасному етапі батьківська просвіта аналогічно охоплює не лише соціально-педагогічну роботу з родинами, а, загалом, передбачає й низку інших завдань, а саме: прогнозування сімейно-виховної діяльності у різних формах. Це сімейні консультації, соціально-педагогічні втручання щодо виховання дітей і надання їм допомоги; підтримка родин порадами з вирішення різних завдань всебічного виховання дітей у сім'ї [6, с. 10].

Виклад основного матеріалу дослідження. На основі аналізу історико-педагогічних джерел з'ясовано, що вперше письмові рекомендації для батьків з'явилися у діаспорі на етапі зародження батьківської просвіти – у другій половині XVIII – перших десятиріччях XIX століття. Узагальнюючи матеріали доходимо до висновку про те, що саме в цей час активізується українство США задля збереження і розвитку національних традицій виховання дітей та плекання

української еліти. Умовно ми означили у дослідженні ці роки як перший етап на шляху становлення педагогічної просвіти батьків, а із перших десятиліть XIX століття суттєво збагачується її теорія і практика. Відтак, з'явилися і перші посібники для батьків. Їх автори – С. Гудріч, Д. Дрейк, Л. Сігорней подають численні поради та настанови для забезпечення належного виховання дітей та організують тематичні лекції для матерів.

З'ясовано, що основними напрямками їхньої реалізації стали: лекційні заняття з матерями, консультування молодих сімей з питань гігієни і харчування, ознайомлення із народнопедагогічними ідеалами і цінностями. Доробок означених років маємо всі підстави віднести до другого етапу розвитку батьківської просвіти. Теорія і практика батьківського просвітництва у діаспорі стає своєрідним синтезом наукових здобутків учених і традиційної української родинної педагогіки. Українські сім'ї у діаспорі використовували посібники американських авторів із догляду за дитиною, як якісну методичну літературу для батьків, створену педагогами, психологами і лікарями.

Шляхом зіставлення змісту функціонування батьківської просвіти на кожному, умовно виокремленому нами етапі, проаналізовано кожен аспект її впливу на сімейне виховання дітей у діаспорі. За матеріалами ретроспективного аналізу джерелознавчих матеріалів виявлено, що кожен етап становлення й розвитку батьківської просвіти еволюціонував, розширюючи сфери впливу. Скажімо, окрім спеціальної літератури для батьків у перші десятиріччя XIX ст. (I етап) у США починають активно створюватись асоціації. Проблеми дитини та впливу сімейного оточення на її розвиток стають предметом їхньої діяльності. Важливо підкреслити, що вже у 1815 році для обговорення методів виховання збирається неформальна група батьків міста Портленда, а згодом – у 1820 році вже було організовано першу «Материнську асоціацію».

З метою вивчення розумового, морального і фізичного розвитку дитини у 1888 році створено Асоціацію Вивчення Дітей Америки (Child Study Association of America – CSAA). На матеріалах аналізу наукової літератури та історичних документів, в яких описано діяльність цієї організації нами встановлено, що співпрацівники асоціації вивчали особливості розвитку дитини та організації її виховання, моніторили вплив сім'ї на розвиток малюків. Члени цієї організації активно спиралися у своїх програмах діяльності на сучасні в означені роки досягнення учених у галузі соціології, психіатрії і психології. Таким чином, вони чи

не вперше ознайомили американських батьків із даними наукових пошуків дослідників дитинства. Одним із напрямів діяльності асоціації стало також проведення тематичних лекцій для батьків.

Як свідчить Джанет Фентрес Ластер, американський дослідник проблем сімейної політики в США, навчання сімейної педагогіки започатковано в середині XIX сторіччя як науки для молодих жінок про ведення домашнього господарства (Domestic economy). У другій половині XIX століття реформатор у сфері освіти Катрін Бічер уже спеціально розробила загальний курс наукової ліберальної освіти. Основний предмет її діяльності – підготовка жінок до їх «професій» як дружин і матерів. Особливе місце в новій сфері жіночого впливу було відведено низці актуальних положень: домашні обов'язки – жіноча робота; жінки мають потребу в певному формальному навчанні, опанування навичками виконання домашніх обов'язків [4, арк. 220–225].

Наприкінці XIX століття було створено внутрішні курси для молодих жінок, на яких вони вчилися веденню домашнього господарства. Цьому сприяли викладання таких навчальних дисциплін, як «Домашня економіка» (Home economics) і «Домашня наука» (Domestic science). Їхній зміст охоплював такі теми: культура домашнього господарства; декорування будинку; керування грішми; вплив батьків; діти; тренінг щодо раннього дитинства; права дитини; здоров'я дитини; природа дитини; релігійне виховання; діти й гра.

Особливий вплив на формування теорії й практики батьківської просвіти мало започаткування роботи з молоддю задовго до укладання шлюбу саме у напрямі виховання майбутніх батьків як педагогів. Принципове значення у цій справі мали акти Сміта-Левера (1914) та Сміта-Х'юджеса (1917). Відповідно, ними було встановлено єдину освітню програму, яка поширювалась на всій території США (Cooperative Extension System), а в її змісті було виділено навчання сімейно-споживчої науки як окремої навчальної дисципліни [4, арк. 2].

Ретроспективний аналіз становлення і розвитку доцільної підготовки молоді до сімейного життя і виховання дітей дає нам підстави стверджувати, що її теорія і практика неподільна з діяльністю Американської асоціації домашньої економіки (The American Home Economics Association). Її зміст зреалізовано в безпосередній діяльності Сміта-Х'юджеса 1917 року, коли цей курс уперше почали читати у професійних коледжах навчання жінок домашнього господарства. Сьогодні ж науку про ведення

домашнього господарства чи сімейно-споживча наука (Home Economics) вивчають у школах, як обов'язкову навчальну дисципліну.

Виразною тенденцією в американській педагогіці означеного періоду розглядаємо виразну активізацію взаємодії школи із батьками та родиною загалом. Її помітною ознакою в діяльності соціальних і педагогічних працівників стало прагнення надати спільній діяльності школи із сім'єю конфігурації науково обґрунтованої системи.

Зауважимо, що в американській педагогіці зазвичай послуговуються поняттями «батьківсько-шкільне виховання», «сімейно-вчительське партнерство» і подібними до них. Американські учені І. Гудмен, Дж. Кер'ю, досліджуючи різні аспекти сімейного виховання «сімейно-вчительського партнерства» стверджують, що «...родина та вчителі мають індивідуальні та унікальні знання про дитину. Але як вони зможуть побачити дитину як єдине ціле, якщо існують окремі індивідуальні особливості дитини, які можуть побачити тільки батьки чи тільки вчителі» [4, арк. 14].

Найпоширенішим посібником цього (третього) періоду розглядаємо працю Б. Спока «Дитина та догляд за нею» (1946 р.). Її змістом і сьогодні послуговуються батьки різних країн світу, в т.ч. й України, оскільки дитячий лікар, педагог і учений Б. Спок у співавторстві із дитячим психологом і педіатром Б. Розенбергом уклали своєрідний кодекс законів здоров'я і щастя дитини. У змісті батьківської просвіти третього етапу простежуємо доволі послідовну тенденцію синтезу здобутків учених із традиційною українською родинною педагогікою. Її національний ідеал визнається у діаспорі і пролонгується у змісті шкільної освіти, діяльності громадських організацій, церкви й творів дитячої літератури.

Помітним явищем для досліджуваної проблеми розглядаємо поради П. Біланюка щодо правильного виховання дітей, якого можна досягти за додержання низки умов. А саме: створення дитині теплої й духовної атмосфери, в якій панують спокій, усміх, радість; вплив добрих прикладів для наслідування; забезпечення рівних і й постійних життєвих умов; помірковане використання іграшок дитиною на першому році життя; створення ситуацій для подолання різних труднощів відповідно до її віку; спілкування з дитиною дитячою мовою [1, с. 16–18].

Власне, функціонування родинного виховання дітей в діаспорі та його високій стійкості проти впливу негативних чинників соціуму сприяла посиленна увага батьків до рідної мови. Її засобами формували не лише

притаманні українцям героїко-патріотичні почуття, а й християнську любов до ближнього, гідність, лояльність, активність, ознайомлювали із ідеалами української народної педагогіки та ін. Відтак, доступними ставали національні чесноти – терплячість, життєвий оптимізм, жертвовність і т.д., які впливали на життя в діаспорі. Основними формами донесення знань у сім'ї українських діаспоритів засобами мови стало поширення брошур і тематичних листівок, організація лекцій, влаштування кімнат (хат) – читалень, заснування періодичних видань та ін. На думку педагогів української діаспори США ХХ ст. (І. Гончаренко, Е. Жарський, В. Мацьків, П. Мельничук), батьки повинні були всеціло присвятити себе вихованню своїх дітей, а вчителі – слідувати своєму покликанню з виховання учнів. Окрім цього, реальну причину розлучень, вони убачали згідно своїх переконань у відсутності почуття відповідальності за народження і виховання дітей. Учені трактували розлучення як джерело всіх помилкових рішень сімейних проблем, що привертають увагу не лише окремих людей, а й усього громадянського суспільства. З цього приводу Е. Жарський писав: «Родина – це разом основа існування народу, держави. Саме в родині виплекується свідомість внутрішньої спільноти, в родині й закладаються основи національної свідомости, релігійно-моральних засад і т.д.; в ході щоденного життя, в його радостях і смутках зароджується і скріплюється співжиття людей, любов, симпатія» [3, с. 17]. А «...родинний дім, – наголошувала І. Медуха, – це окремих, духовий світ, який створюють якраз батьки» [5, с. 7]. Водночас, зауважував Е. Жарський, скільки родин – стільки виховних «систем». Одні батьки занадто піклуються дитиною, виконують її надмірні вимоги, інші – дбають тільки про її інтелектуальний розвиток. В обох випадках виховання призводить до зневіри дитини у власних силах або до неприязні у ставленні до старших.

Про важливість звичаєвості і знання рідної мови для емігрантів писав відомий фольклорист та етнограф Олекса Воропай, який довгі роки прожив на еміграції і свій двотомник «Звичаї нашого народу» присвятив матері. Він зазначав: «Звичаї, а також мова – це ті найміцніші елементи, що об'єднують окремих людей в один народ, в одну націю... Ця спільність мови та звичаїв завжди була тими вузлами, які зв'язували наш народ, коли він штучно був поділений кордонами» [2, с. 9–13].

Національне самоусвідомлення батьків, почуття належності до свого народу, нації дітям прищеплювали постійно. У родині був культ державних символів, пошана

національних героїв та історичних пам'яток. Батьки дбали про національне виховання своїх дітей, розповідали їм про події далекого і недавнього минулого, про важливі історичні дати в Україні, про визвольні змагання наших пращурів, про нашу державність.

О. Воропай писав з цього приводу: «Етнонаціональна позиція батьків, як правило, визначає етнонаціональну позицію їх дітей. За ними стоїть вибір – якнайшвидше асимілюватися, увійти цілком в чужоземне середовище чи зберегти своє українство і передавати його дітям» [2, с. 9–13].

Як бачимо, в українській діаспорі, яка діяла в руслі американської системи підготовки молоді до відповідального батьківства важливого значення надавалось розширенню наявної системи знань, умінь та навичок виховання й догляду за дітьми, моделюванню національних і народно педагогічних взаємин «батьки-діти».

На IV етапі батьківська просвіта у США досягла високого рівня. Соціальні й педагогічні працівники забезпечують організацію спеціальних курсів для батьків, порушуючи проблеми родинного виховання. На всіх рівнях (школа, мікрорайон, місто та ін.) діють батьківські асоціації. Їхні співпрацівники організують благодійні акції у руслі гуманітарної діяльності, працюють із неблагополучними сім'ями, керують у школах гуртками і проводять уроки як волонтери. Також у США діють батьківсько-вчительські асоціації, що спрямована проведення лекцій для батьків, групових та індивідуальних бесід, зустрічей з батьками, а також відвідування дітей удома та ін.

Просвіта батьків здійснюється на основі розробки ученими і громадськими діячами за трьома напрямками: батьки – діти (FAPE, HIPPIY, Anoka, Parent-to-Parent Program); батьки – діти – вчителі (CFC, NEA, The Children's School); підготовка працівників для роботи у сфері батьківської просвіти (Family Life Education Program, the programs of National Council of Family Relations and National Council for Parent Involvement in Education) [4, арк. 45].

Особливість системи батьківської просвіти в США на початку ХХІ століття убачаємо в диференціації батьківських програм (для батьків-членів повної сім'ї; для батьків, які перебувають у громадянському шлюбі; для батьків, які мають дітей із відхиленнями різного типу).

Підготовку молоді до сімейного життя здійснюють за трьома напрямками: підготовка до шлюбу, статеве виховання, підготовка до відповідального батьківства.

Дошлюбну підготовку спрямовують на опанування сукупністю теоретичних знань про шлюб та інтимні взаємини із подальшим

формуванням практичних умінь і навичок їх застосування. Дієвими у руслі цього напрямку розглядаємо два типи навчальних програм: для навчальних курсів, в основу яких покладено кращі зразки світової літератури, задля формування моделі поведінки учнів шляхом наслідування дій і вчинків літературних героїв і програми, зміст яких спрямовано на розвиток необхідних у майбутньому практичних умінь і навичок сімейного життя [4, арк. 49].

Мету статевого виховання молоді спрямовано на засвоєння інформації з питань анатомії і фізіології організму людини та його репродуктивної системи; виховання почуття відповідальності у статевих взаєминах шляхом пропаганди використання контрацептивів та відмови від випадкових статевих контактів; розвитку навичок побудови успішних взаємин між чоловіком і жінкою; формуванні усвідомленого сприйняття зобов'язань та відповідальності у сімейному житті.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Започаткування й еволюцію батьківської просвіти охарактеризовано на матеріалах аналізу змісту її діяльності й на цій підставі виокремлено такі чотири етапи:

перший – (друга половина XVIII – 60-ті роки XIX); його ознакою розглядаємо готовність діючих тогочасних освітніх структур до активізації впливу батьків на виховання молодших школярів в умовах сім'ї задля забезпечення їх належної освіти й підготовки до активного самостійного життя;

другий – (друга половина XIX – перша половина XX ст.) характеризується посиленням уваги педагогів, психологів, громадських, літературно-мистецьких і релігійних діячів до наукового обґрунтування важливості спеціальної підготовки жінок до материнства; розробки спеціальної методичної літератури задля успішної реалізації завдань педагогічної просвіти батьків;

третій – (друга половина XX ст. – початок XXI ст.) вирізняється суттєвим розширенням сфер впливу батьківської просвіти, введенням у її компетентність соціально-педагогічного напрямку діяльності відповідно до об'єктивних запитів соціуму США, а також у руслі Міжнародних нормативно-правових актів захисту дитинства й материнства;

четвертий – (перші десятиліття XXI ст.) – це сучасний етап, який є свідченням потужних еволюційних процесів у батьківській просвіті загалом й в українській діаспорі, зокрема, як компонента її цілісної та неподільної структури США у полікультурному, поліконфесійному й демократичному суспільстві.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Біланюк П. Виховання дитини в її дошкільному віці / П. Біланюк // Українське дошкільня. – Краків, 1940. – С. 1–30.
2. Воропай О. Звичаї нашого народу / О. Воропай. – Мюнхен: Українське в-во, 1958. – 285 с.
3. Жарський Е. Виховання: Суть – Мета – Засоби – Організація / Курс працівників дошкільня: зб. матеріалів / Е. Жарський. – Нью-Йорк – Філадельфія, 1967. – Зошит 2. – 156 с.
4. Матеріали про організацію еміграції до США // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. 5235. – Оп. 1. – од. зб. 13. – 235 арк.
5. Медуха І. Батьки і їх діти / І. Медуха // Де наші діти. – Філадельфія, 1959 – Ч. 2. – С. 7–8.
6. Фінчук Г. Теорія та практика сімейного виховання в зарубіжній педагогіці (теоретико-методологічний аспект): автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук: 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Г. В. Фінчук. – Луганськ, 2001. – 20 с.

BIBLIOGRAFIYA

1. Bilanyuk P. Vykhovannya dytyny v yiyi doshkil'nomu vitsi / P. Bilanyuk // Ukrayins'ke doshkilliya. – Krakiv, 1940. – S. 1–30.
2. Voropay O. Zvychai nashoho narodu / O. Voropay. – Myunkhen: Ukrayins'ke v-vo, 1958. – 285 s.
3. Zhars'kyy E. Vykhovannya: Sut' – Meta – Zasoby – Orhanizatsiya / Kurs pratsivnykiv doshkilliya: zb. materialiv / E. Zhars'kyy. – N'yu-York – Filadel'fiya, 1967. – Zoshyt 2. – 156 s.
4. Materialy pro orhanizatsiyu emihratsiyi do SShA // Tsentral'nyy derzhavnyy arkhiv vyshchychk orhaniv vlady ta upravlinnya Ukrainy. – F. 5235. – Op. 1. – od. zb. 13. – 235 ark.
5. Medukha I. Bat'ky i yikh dity / I. Medukha // De nashi dity. – Filadel'fiya, 1959 – Ch. 2. – S. 7–8.
6. Finchuk H. Teoriya ta praktyka simeynoho vykhovannya v zarubizhniy pedahohitsi (teoretyko-metodolohichnyy aspekt): avtoref. dys. na zdobuttya naukovoho stupenya kand. ped. nauk: 13.00.01 «Zahal'na pedahohika ta istoriya pedahohiky» / H.V.Finchuk. – Luhans'k, 2001. – 20 s.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

НИЧ Оксана Богданівна – кандидат педагогічних наук, асистент кафедри іноземних мов Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Наукові інтереси: сімейне виховання, українська діаспора, міграційні процеси.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

NYCH Oksana Bohdanivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant of the Department of Foreign Languages, Precarpathian Vasyl Stefanyk National University.

Circle of scientific interests: family education, the Ukrainian Diaspora, migration processes.